

u političke svrhe. U *Zaključku* autor sažeto i u hronološkom kontinuitetu sagledava političke, društvene i ekonomske probleme koje monografija obrađuje, utvrđujući najvažnije elemente državne politike SFRJ na KiM.

Ova monografija je nastala kao plod dugog rada i iskustva dr. Miomira Gatalovića na izučavanju istorije Kosova i Metohije u socijalističkoj Jugoslaviji. Prilog ovome su dosadašnji istoriografski radovi autora, kao i širok spektar korišćenih izvora i literature. Od izvora se mogu izdvojiti fondovi Arhiva Jugoslavije, Arhiva Srbije i Diplomatskog arhiva Ministarstva spoljnih poslova Republike Srbije, ali i mnoga druga objavljena građa kao i periodika. Širok spektar tema iz politike, društva i ekonomije pokriven ovom monografijom doprinosi boljem razumevanju istorije Kosmeta i tokova vezanih za nju.

Miloš Čorbić

JUGOSLAVIJA – IZMEĐU UJEDINJENJA I RAZLAZA: HRVATSKO-SRPSKI ODNOSI U KONTEKSTU DRUŠTVENOG RAZVOJA DVE JUGOSLAVIJE 1918–1991, uredili Bojan B. Dimitrijević i Mario Jareb, Beograd, Institut za savremenu istoriju; Zagreb, Hrvatski institut za povijest, 2018, 270.

U godini obeležavanja 100-godišnjice formiranja zajedničke države iz pera niza autora, pod uredništvom Bojana B. Dimitrijevića i Marija Jareba, uz saradnju dva instituta objavljen je zbornik radova *Jugoslavija – između ujedinjenja i razlaza: hrvatsko-srpski odnosi u kontekstu društvenog razvoja dve Jugoslavije 1918–1991*. Institut za savremenu istoriju iz Beograda i Hrvatski institut za povijest iz Zagreba kroz zajednički projekat „Između ujedinjenja i razlaza: hrvatsko-srpski odnosi u kontekstu društvenog razvoja dve Jugoslavije 1918–1991“ prihvatili su se da zajednički analiziraju kompleksne ali i dalje kontroverzne srpsko-hrvatske odnose u 20. veku. Projekat je posledica ranije započetog dijaloga srpske i hrvatske istoriografije, koji se bazira na potpunoj otvorenosti i za cilj ima istraživanje manje zastupljenih ali ne i manje značajnih tema iz zajedničke jugoslovenske istoriografije. Otvorenost podrazumeva i prihvatanje činjenica i argumenta koji ne retko mogu ići na štetu trenutnim političkim interesima obe države, a pokazuju visoki stepen nezavisnosti kako srpske tako i hrvatske istoriografije.

Nigde ta otvorenost nije očitija nego u zborniku *Jugoslavija – između ujedinjenja i razlaza:*

hrvatsko-srpski odnosi u kontekstu društvenog razvoja dve Jugoslavije 1918–1991, kruni projekta koji se završio 2018. godine. U zborniku od saradnika Instituta za savremenu istoriju nalaze se: Momčilo Pavlović, Kosta Nikolić, Dragomir Bondžić, Milan Gulić, Nebojša Stambolija i Bojan Dimitrijević. Sa strane Hrvatskog instituta za povijest nalazimo Marija Jareba, Nikicu Barića, Vladimira Geigera, Maricu Karakaš Obradov, Martinu Grahek Ravančić i Davora Kovačića. Navedeni autori su na 270 strana u 11 radova obradili niz tema iz istorije Jugoslavije.

Vremenski, prvi rad analizira dizajn i ikonografiju jugoslovenskih novčanica od samog nastanka države (Vladimir Geiger, „Politička i ideološka pozadina dizajna i ikonografije jugoslovenskih novčanica, 1919–1929“) dok se poslednji bavi raspadom te države i pratećim ratom (Kosta Nikolić, „Srbija i Plan lorda Karingtona na Mirovnoj konferenciji u Hagu 1991“). Tematske celine koncipirane su široko: obuhvataju kako političku tako i društvenu istoriju Jugoslavije. Primetno je da u temama nedostaju „velika imena“, imena istaknutih ličnosti iz istorije Jugoslavije, što ne umanjuje njihov značaj. Naprotiv. Upravo kroz analizu naizgled marginalnih i manje zvučnih pojava omogućeno je dublje razumevanje istorije i svih onih procesa iz kojih tek na kraju isplivaju imena, koja su suštinski samo refleksija tih procesa.

Misija zbornika i celokupnog projekta bila bi potpunija da su i istraživanja urađena uz direktnu međusobnu saradnju. Od 11 radova samo je prvi „Srbi i Hrvati u Senatu Kraljevine Jugoslavije 1932–1941“ napisan u koautorstvu Momčila Pavlovića i Nebojše Stambolije, iz Instituta za savremenu istoriju. Generalno, u istoriografiji se istraživanja retko vrše u koautorstvu, a zajednički projekat dva instituta mogao je poslužiti da se intenzivira ta korisna praksa, koja bi imala potpuno drugačiju dimenziju u svetlu dijaloga hrvatske i srpske istoriografije da su se kao koautori našle kolege sa dva instituta. No, zbornik je plod prvog srpsko-hrvatskog istoriografskog projekta – za potencijalni drugi, prostor za koautorstvo, zajednička istraživanja i radove ostaje otvoren.

Naročit akcenat stavljen je na odnose Srba i Hrvata u okviru Jugoslavije, gde su kroz niz političkih i društvenih tema do sada neistražena polja jugoslovenske istoriografije našla mesto u zborniku. U radovima su zastupljena pitanja senatora u Kraljevini Jugoslaviji, političkih predstavnika dalmatinskih Srba, privredne saradnje, stavova hrvatskih političara u Kraljevskoj jugo-

slovenskoj vladi u izbeglištvu, kontraobaveštajnih službi JNA, sudova za zaštitu nacionalne časti Hrvata i Srba, suživotu Srba povratnika u Hrvatsku posle Drugog svetskog rata, naučne saradnje dveju republika i pitanje sporta kao načina nacionalne identifikacije. Značaj nije samo u temama i novim naučnim saznanjima, već u činjenici da su hrvatski i srpski istoričari zajedničkim snagama obradili ove teme.

Svaki od radova zadovoljava visoke istoriografske standarde, a zajedno čine koloritnu sliku različitih istoriografskih metoda. Osim obimne literature, prisutni su izvori koji se protežu od arhivske građe koja obuhvata čitavu plejadu fondova od štampe i numizmatike do stenografskih beležaka. U zborniku sabrani, sami izvori ukazuju da je gotovo nemoguća istoriografija jedne zemlje, bilo Srbije ili Hrvatske, već da je dijalog istoričara neophodan da bi se sklopila celovitija slika jednog segmenta istorije. Tek za Jugoslaviju jasno je da će bez dijaloga i saradnje istorija ove države ostati zatvorena u uske okvire republika naslednica i ograničena na arhivsku građu dostupnu u njima. Stogodišnjica nastanka ove države idealna je prilika za završetak zajedničkog projekta i objavljivanje zbornika *Jugoslavija – između ujedinjenja i razlaza: hrvatsko-srpski odnosi u kontekstu društvenog razvoja dve Jugoslavije 1918–1991*. Ostaje da se nadamo da će se saradnja nastaviti kroz nove projekte i da je ovaj zbornik radova biti samo prvi u nizu.

Nikola Mijatov

Милош Тимотијевић, ЗЛАТО ЧЕТНИКА И ПАРТИЗАНА – ДЕКОНСТРУКЦИЈА ЈЕДНОГ МИТА. ФИНАНСИЈЕ И ОТПОР ОКУПАТОРУ У СРБИЈИ И ЈУГОСЛАВИЈИ 1941–1945, Београд, Службени гласник, 2018, 312.

U srpskoj istoriografiji Miloš Timotijević je poznat kao autor više monografija i brojnih stručnih radova o temi ratnih zbivanja na prostoru Srbije 1941–1945. godine. Do sada se bavio proučavanjem građanskog rata i njegovih žrtava, istorijom Ravnogorskog pokreta i biografijama ličnosti koje su oblikovale njegovu politiku, srpskom nacionalnom idejom uoči i tokom Drugog svetskog rata. Njegova nova knjiga *Zlato četnika i partizana – dekonstrukcija jednog mita. Finansije i otpor okupatoru u Srbiji i Jugoslaviji 1941–1945*. predstavlja otvaranje jedne sasvim nove, do sada neistraživane teme u srpskoj istoriografiji.

U novoj knjizi autor se drži terena koji mu je dobro poznat, ali je pristup temi drugačiji i odista inovativan. Podnaslov knjige bi mogao da sugeriše da se radi o analizi finansijske podloge građanskog rata i okupacije. Umesto toga, autor je iskoristio simboliku zlata, koje u tradiciji i mitologiji svih naroda, a posebno Srba, ima važnu ulogu, kako bi ukazao na dubinu mitologizacije događaja iz vremena rata. Zlato nije izabrao slučajno. Kako objašnjava u uvodnom poglavlju, njemu se u srpskom narodu pored materijalne vrednosti pripisuje velika magijska moć. Kroz niz slika izdvojenih iz memoaristike i usmenih sećanja, Timotijević je istrkao epizode u kojima se govori o ulozi novca (i posebno zlata) u važnim etapama okupacije i građanskog rata. Namerno koristeći univerzalan mitski simbol ukazao je koliko često u kolektivnom pamćenju, ali i u istoriografiji, mitsko nadvladava realno.

Autor je odličan poznavalac ratnih prilika u Srbiji, posebno u njenim zapadnim delovima koji su se nalazili u epicentru sudara ideologija 1941–1945, ali i u fokusu njegovih ranijih istraživanja. Uočljivo je da pogled najviše zaustavlja na ovim oblastima, ali je on često znatno širi, pa niz navedenih primera razotkriva epizode iz rata sa širokog prostora – gotovo čitave Jugoslavije. Dobra upućenost i dugogodišnje bavljenje temom vidljivi su kroz korišćenje obimne, mahom objavljene izvorne građe i široke literature.

U centru istraživanja je zlato, a sa njim i novac uopšte, ali ne samo njihova uloga kao platežnog sredstva, već i kao oruđa propagande, predmeta šaputanja i glasina, simbola bogatstva i sjaja. U delu u kome se metaforično stalno prepliće sa realnim, potraga za zlatom („grumenjem razbacanom po blatu“) predstavlja u stvari potragu za epizodama koje rasvetljavaju rasulo u jugoslovenskoj vojsci tokom Aprilskog rata, okupaciju, izbijanje ustanka, početak građanskog rata. I polako, kako je rascep između dve ideološki suprotstavljene strane postajao sve dublji, i Timotijevićovo delo sve više „gazi“ u polje mitskog, među glasine, propagandu, daleke odjeke iskrivljene istine o savezničkom zlatu koje je „padalo sa neba“, zlatu koje je „curelo iz zemlje“, odnosno o pljački Srbije od strane okupacionog aparata, sudbini blaga Karađorđevića, od istoriografije prečutanoj sudbini ustaškog zlata i takođe slabo istraženju temi partizanskog zlata i finansija neophodnih za vođenje rata i revolucije.

Pored rata oružjem, izuzetno važan bio je rat glasinama. Propaganda je od samog početka koristila motiv zlata zbog njegove snažne simbo-